

Tema 1. Romanitatea românilor în viziunea istoricilor

Romanitatea românilor a fost abordată de-a lungul timpului de istorici și politicieni în contextul unor transformări politice importante. Romanitatea românilor a fost explicată ca: origine daco-romană, latinitate a limbii române, continuitate daco-romană în condițiile migrațiilor și unitate de neam.

În Evul Mediu, romanitatea românilor a fost abordată de către umaniștii italieni din cauza amenințării otomane. Turcii vin în Europa la mijlocul secolului al XIV-lea și doresc să o cucerească. În aceste condiții se încearcă o coalizare a creștinilor pentru apărarea moștenirii Antichității romane.

Astfel, Enea Silvio Piccolomini/papa Pius al II-lea (1458-1464) susține, în lucrarea „Cosmografia”, romanitatea românilor prin originea daco-romană a poporului și prin latinitatea limbii sale. Antonio Bonfini, în „Decadele”, reia ideile lui Pius al II-lea și completează conceptul de romanitate cu ideea continuității daco-romane în condițiile migrațiilor.

Din Europa, ideile umaniste s-au răspândit și în spațiul românesc, în Transilvania, în secolul al XVI-lea, iar în Moldova și Țara Românească în secolele XVII-XVIII. Cărturarii români studiază în străinătate și sunt preocupați să descopere și să afirme originile poporului.

Astfel, Nicolaus Olahus în lucrarea „Hungaria”, Grigore Ureche în „Letopisețul Țării Moldovei”, Miron Costin în „De neamul moldovenilor” și Constantin Cantacuzino în „Istoria Țării Românești” susțin romanitatea românilor prin: originea daco-romană, latinitatea limbii și unitatea de neam.

În Epoca Modernă, romanitatea românilor este abordată în context politic. În secolul al XVIII-lea, aceasta susține lupta pentru drepturi a ardelenilor. Românii din Transilvania, aflați sub dominație străină, sunt tolerați și lipsiți de drepturi politice. În aceste condiții, se formează Biserica Greco-Catolică sau unită. Reprezentantul său, Inochentie Micu, cere drepturi pentru ardeleni și aduce în sprijinul solicitărilor sale argumentul romanității înțeleasă ca vechime, număr de locuitori și continuitate în același spațiu de locuire. Așadar, lupta politică s-a desfășurat într-un context religios.

Mișcarea românească stârnește reacții în mediul austriac. Autorul Franz Sulzer formulează în 1781, teoria imigraționistă, susținând că poporul român s-a format la sudul Dunării, de unde a venit la nordul fluviului, în secolul al XII-lea. Scopul lansării acestei teorii era limpede: anularea argumentelor istorice ale românilor în lupta politică din Transilvania și justificarea privilegiilor deținute de maghiari, sași și secui precum și a statutului de tolerați atribuit românilor. În felul acesta, chestiunea continuității istorice va căpăta un pronunțat caracter politic.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, mișcarea românerască de emancipare se laicizează, fiind susținută de Școala Ardeleană, promovarea ideilor iluministe din Transilvania. Reprezentanții săi formulează un memoriu, „Supplex Libellus Valachorum”, în 1791 și solicită drepturi pe baza romanității românilor văzută ca origine pur romană, exagerare menită să evidențieze contrastul dintre trecutul glorios și prezentul mizer.

Abordarea romanității este necesară pentru a putea combate teoriile exagerate. Un argument în acest sens îl reprezintă teoria imigraționistă sistematizată de Robert Roesler. Deoarece în 1859, Moldova se unea cu Țara Românească, exista posibilitatea ca românii din Ardeal să își dorească același lucru. După realizarea dualismului austro-ungar, în 1867, imigraționismul este readus cu și mai multă tărie în dezbaterile istoricilor de către austriacul Robert Roesler. Acesta sistematizează ideile antiromânești de până la el și susține că poporul român s-a format la sudul Dunării, de unde a imigrat în secolul al XIII-lea în teritoriul de astăzi. Așadar, studierea romanității românilor oferă materialul necesar pentru combaterea unor neadevăruri lansate din motive politice. Un exemplu este lucrarea lui A. D. Xenopol, „Teoria

lui Roesler” (1884), care vine cu argumente logice și istorice referitoare la continuitatea dacică și eficiența procesului de romanizare.

În Epoca Contemporană, au fost reluate disputele istoriografice, pe fondul negării continuității românești în ținuturile de dincolo de Carpați și al teoretizării pretensei inferiorități a lumii rurale românești în raport cu ierarhiile nobiliare maghiare. Școala istorică românească produce opere științifice importante pentru înțelegerea etnogenezei românești, precum „O enigmă și un miracol istoric: poporul român”, a lui Gheorghe Brătianu.

După al Doilea Război Mondial, ascensiunea comunismului și dependența de URSS au sufocat cultura românească și au adus în prim-plan persoane fără alt merit decât acela de a sprijini regimul. Istoriografia a cunoscut și ea transformări, Mihail Roller accentuând, în 1947, rolul statului kievean în formarea statelor medievale românești.

În acțiunea sa de consolidare a puterii obținute în 1965, Nicolae Ceaușescu a declanșat o acțiune de reînviere a sentimentului național al românilor, fiind reevaluată contribuția civilizației romane la crearea poporului român.

După 1989 a revenit echilibrul în problema romanității românilor; un autor important este Lucian Boia care, în „Istorie și mit în conștiința românească” apărută în 1996, dovedește o atitudine obiectivă, critică asupra problemelor de bază ale istoriografiei românești. Acesta susține că „singura raportare incontestabilă la origini este oferită până la urmă de limbă. Esența romanică a limbii române, la care se adaugă numele de român, înclină într-un sens balanța spre romani.”

Privind retrospectiv, putem constata că abordarea romanității românilor a depășit uneori cadrul pur științific. În zilele noastre, când argumentul întâietății naționale nu mai este relevant, într-o Europă a egalității între națiuni, romanitatea românilor este un fapt istoric cert – nici nu poater fi contestată, nici nu se cere a fi demonstrată.